

ACC. N:R M. 15763: 1-4.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *B. O. Bondesson, Lesjöfors*
Härad: *L. Möre* Berättare: " " " "
Socken: *Gullabo* Berättarens yrke: *folkskollärare*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1884* i *Gullabo*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Läger och folkets om månen. S. 1-4.

LUF 118

28/10 - 61

Skriv endast på denna sida.

SÄGNER OCH FOLKTRO OM MÅNEN.

Månen betraktades av folket i allmänhet som ett mskulint väsen, varför det alltid hette "månen han". Det gällde om månen vid såväl ny som nedan. Ny och nean eller nedan var den gamla vedertagna benämningensom man hade att rätta sig efter i sitt dagliga liv. Det borde man känna till för att rätt kunna utföra de nödvändiga göromålen med framgång.

Månskivan med sina mörkare fläckar tycktes föreställa ett ansikte, varför mån här i trakten som annorstädes bland folk talade om gubben i månen. Månens faser gav man noga akt på i sitt dagliga arbete och de hade sina givna betydelser, om man blott kunde tyda dem. Men det fordrades ett långt studium eller noggrann iakttagelse för att lära sig den konsten. Somliga personer bland såväl män som kvinnor hade ~~hade~~ en medfödd talang att utforska vad som var lämpligt eller icke att företaga sig under sin dagliga gärning såväl inom som utom hemmets rämärken.

Att månens dragningskraft kunde ha inverkan på en människas utseende var allmänt känt och omvittnat. Somliga personer hade blivit missbildade i ansiktet genom nervslag e.d. så att en

Lug 118

måra eller mindre märkbar snedhet uppstått och gav ett annat utseende av personen. Det förklarades på så vis att vederbörande person hade genom månens dragningskraft fått snedheten i ansiktet. Munnen kunde vara snedvriden åt ena eller andra sidan och gav åt ansiktet ett vanställt utseende. Det hade sin grund i att personen ifråga varit oförsiktig vid något tillfälle under en månljus kväll eller natt sommartid och då lagt sig ute i det fria under bar himmel och kanske slumrat till, varunder munnen dragits på sned av månens dragningskraft. För att få bot i en sådan situation var att uppsöka någon klok person, som alltid var villig att hjälpa och hade råd för många slagsåkrämpor, varav både människor och djur kan drabbas.

Månens såväl som stjärnornas gång och ställning vid skilda tillfällen hade alltid en viss betydelse för varje människa, men det fordrades ett visst mått av kunskap och erfarenhet för att kunna rätt tolka innebörden därav. Man var ytterst noga med att alltid iakttaga gängse anbefallda regler för att skydda sig mot allt ont, som mörkrets makter ständigt försökte vålla en människa till person och egendom.

Det var särskilt under den mörka delen av dygnet otyg begicks, då ingen med säkerhet kunde konstatera eller riktigt uppfatta vad som tilldrog sig eller i vanliga fall inte var ute.

Man trodde allmänt här i trakten, att månen hade ett visst inflytande över människornas väl och ve, och man handlade nogsamt därefter, så man inte kom i konflikt med gängse föreställningar och råkade i besvärlighet. Det var mångahanda uppgifter man hade att komma ihåg för att ha framgång med det man företog sig i livets olika skiften i såväl handel som vandel. Så var det inte rådligt att ta ut lysning under nedan, så att första lysningen inträffade under rådan nedan. Enligt gjorda iakttagelser under långliga tider, kunde man konstatera, att de som inte följde denna gamla sedvänja vid ingående av äktenskap ofta blev oeniga. Vissa helg- eller söndagar var inte heller så tursamma som lysningsdagar. Särskilt var man då alltid försiktig och undvek lysning. Att låta den första lysningen ske på domsöndagen hade inte tur med sig. Då Ida i Sloalycke gifte sig med Sven Löfgren blev äktenskapet barnlöst. Sven friade till Ida på själva domsöndagen och fick "ja". Äktenskapet blev barnlöst, vilket hade sin orsak enligt det nämnda.

Vad nyårsnyet beträffar hade det stor betydelse för den kommande väderleken under vårvintern. Alla personer av äldre klass studerade noga nyårsnyet för att sedan under den kommande våren så och sätta med fördel. Det var huvudsakligen "månskäran" som man därvid rättade sig efter. Det var alltså nytändningen, som

som därvid hade den största betydelsen. Och det var då alltid det första efter julen. Man kunde därav bedöma, om vintern i fortsättningen skulle bli långvarig och stor sparsamhet med fodertillgången måste ske.

Någon särskild hälsning vid nyårnyet är inte känt under äldre tid. Däremot trodde man, att, såsom man betedde sig på nyårsdagens morgon, så skulle brukas under det kommande året. Det föranledde att män och kvinnor kappades upp på morgonen för att sköta lagård och stall på årets första dag. Man skulle då under det kommande året vara färdig med arbetet bland kor och hästar och andra djur på gården.

För att hålla sig frisk och kry under det kommande året skulle man på nyårsdagens morgon först förtära ett äpple, innan man åt någon frukost eller drack kaffe. Gäster brukade för den skull serveras ett äpple på sängen och därefter kom kaffe med vetebröd. Dessa äldre tiders seder är inte använda i nutiden vad ^t känt är här i trakten. De har liksom mycket annat föråldrat lags åsido som gammal vantro.